

N.F.S. Grundtvigs tale i Folketinget om næringsloven

Taler

Nikolai Frederik Severin
Grundtvig
Medlem af Folketinget

Dato

9. november 1857

Sted

Christiansborg

Ja, ved denne Lovs første Behandling yttrede jeg min Glæde over, at nu dog endelig Timen syntes at være kommen, da man vilde erkjende, hvad der aabenbar er et Retfærdigheds- og Billigheds-Krav, og tillige vistnok maa være til det Heles Bedste, saa det dog endeligt holdt op at være en Brøde, at stræbe at ernære sig selv saa godt, som man kunde, med egne Hænders Arbeide. Jeg beklagede dengang kun, at det var udtrykt lidt mere eller lidt mindre tvetydigt i denne §16, og, som mig synes, endnu mere tvetydigt i Regjeringens Udkast, end det havde været i Forslaget af et æret Medlem; men nu hørte jeg i dette Øieblik, hvad jeg ogsaa med Forbauselse forud havde opdaget, at det hverken var det ærede Medlems, og hellerikke Regjeringens Mening, at denne Frihed endnu skulde tilstaaes, men at det var deres Mening, at den gamle Uretfærdighed endnu skulde vedblive; jeg hørte, at det virkelig var det ærede Medlems Mening, ligesom han ogsaa nu lod mig høre, at det var hans Paastand, at der vilde være megen Fare forbunden dermed, om man vilde komme til den nye Grændse – ja, hvad skulle vi sige, det retteste vil vel være at sige – til en ny Grændse i uretfærdige Forbud mod at ernære sig paa en retfærdig Maade, om man kom til en ny Grændse, som var mindre uretfærdig. Altsaa efter det ærede Medlems Mening og maaskee ogsaa efter Regjeringens Mening skulde selv det, der nu er foreslaaet af Udvalgets Fleertal, selv det, at idetmindste fra 1862 skulde det være et Menneske tilladt at ernære sig paa en skikkelig Maade med egne Hænder, uagtet han ikke hørte til noget Laug, uagtet han ikke havde forskaffet sig en Bevilling, et Næringsbeviis eller et Borgerskabsbrev, det skulde endog være farligt. Jeg hørte rigtignok ikke paa nogen Maade, at han udtrykte, hvori Faren skulde bestaae, uden blot deri, at der vilde blive en anden Grændse: som om det at indskrænke Uretfærdigheden inden lidt snevrere Grændser skulde være ligesaaen en Forbrydelse som „at flytte Skjel”, thi ellers veed jeg ikke, hvad Fare der skulde være ved det. Det forekommer mig saameget mere, at man dog nu

endelig skulde og burde give denne allermindste Grad af Næringsfrihed, og det ikke blot fra 1862, men fra dette Øieblik af, skulde give den, selv om hele det nærværende Lovudkast ikke kunde gennemføres ved dette Møde, thi man burde ikke een Dag længere nøle med hvad man dog før har erklæret vilde og maatte komme, saasnart man fik fat paa Næringsssagens lovlige Behandling, jeg mener, siger jeg, at der dog ikke et Øieblik længere maa tøves med at træffe en saadan Bestemmelse, og at denne Lov aldrig burde komme ud uden at have en saadan Bestemmelse, det synes mig da er ganske klart, thi ved denne Lov, som jo langt bestemtere end de foregaaende Love omfatter hele Næringsbruget paa Landet, og som tillader, at netop i Mellemrummet fra nu af og til 1862 kunne Kjøbstadbeboerne nedsætte sig paa Landet og drive Haandværk der, synes jeg, det maa være dobbelt nødvendigt, at der dog gives Landsbyfolk Lov til at leve af deres Hænders Gjerning, om den end falder ind under eet eller andet Privilegium. Naar vi i det Hele betænke, ikke alene hvad der er alle Communers saavelsom Fattigvæsenets Tarv, at hver enkelt Mand, der med egne Hænder, og sommertider med Kones og Børns Hjælp, kan fortjene sig Brødet, og ei skal kastes over paa Fattigvæsenet, men naar vi ogsaa betænke de gamle Sædvaner og Landets Beliggenhed, de mange Smaaøer, hvor det ikke engang kan ventes, at der nogensinde i de fleste Grene vil være Haandværksfolk, der kunne nedsætte sig der og reise ordentlige Værksteder, saa troer jeg, vi af Hensyn dertil vel bør vogte os for, netop ved denne Lov at aabne en ny Kilde til Fortred og til Processer, og at vi altsaa bør give Udøvelsen af al nyttig Gjerning i det Smaa aldeles fri og tilladt. Jeg seer ikke engang, at noget Andet end det kan bestaae uden stor Vidtløftighed med Bevillinger og vist ogsaa hist og her med Processer. Naar saadanne Arbejder, som hører ind under Haandværksbenævnelsen, og som fra umindelige Tider ere drevne omkring i Landet, saaledes som Pottemageriet paa Bornholm, Uhrmageriet ligeledes der, begge Dele i en vis Grad i flere Egne af Jylland, naar det skal, som det jo dog maa, vedblive at være fri Næring paa de Steder, saa maa der dog idetmindste være en almindelig Frihed for hvad der saaledes frembringes i Husene ved Familien og i Familien selv ved dens egne Kræfter, uden at der skal være nye Besværligheder for dem, der paa denne Maade ville ernære sig. Jeg skal derfor ikke alene lægge Thinget paa Hjerte, endelig dog at antage det Ændringsforslag, som er stillet, men jeg skal, om det kan hjælpe, ogsaa lægge Udvalget paa Hjerte, til 3die Behandling at borttage 1862, saa at det kunde blive en virkelig Frihed, der strax indindtraadte.

Den ærede Rigsdagsmand, som sidst talte, fandt blandt de mange andre Anstødsstene i Ændringsforslaget, som foreligger, den, at der ikke var givet en

Forklaring over, hvad der skulde forståes ved Børn, men han kunde lige saa godt have anket over, at der ikke var sat en forsvarlig Grændse for, hvad der skal forståes ved Hustru. Med stor Forundring, forsaavidt det Ord kan lade sig anvende i en saadan Sammenhæng, hørte jeg ogsaa, at han endnu mere end den ærede Ordfører frygtede for den store Fare, der skulde være ved at give en saadan Frihed, og han meente, ubegribeligt nok, at om end denne Frihed kunde skaffe endeel Mennesker et Erhverv, de ellers maatte savne, og derved befrie Kommunen fra at føde dem, saa vilde efter hans Mening denne Frihed gjøre, at Andre ikke kunde bestaae og at disse vilde falde paa Fattigvæsenet. Denne Modsigelse gaaer over eller under min Forstand. Forøvrigt skal jeg dog anmærke en Ting og det er, at naar man ikke ved denne Paragraph dog til en vis Grad vil give Folk Frihed til at ernære sig med egne Hænder, skjøndt Arbeidet hører under, hvad man kalder Haandværk eller Fabrik, da er det en Haan mod Mennesket, at man der har villet have en saadan Paragraph i Loven, der nævnede denne Næringsfrihed, som jo holdt op at være Næringsfrihed, naar man ikke maatte tage Betaling for sine Hænders Arbeide, thi deels maa dog vist Lovgivningen lade, som om den slet ikke kjendte Menneskets retfærdige og billige Krav paa en Smule Næringsfrihed, saalænge den ikke vil tilfredsstille dette retfærdige og billige Krav, og deels veed jeg, at om end Juristerne sige, hvad jeg nu ikke kan modsige, at det skal have været juridisk tvivlsomt, hvorvidt man hidtil havde Lov til i sit Huus og til sit eget Brug at gjøre Arbeider, som ellers henhørte til et vist Laug, saa har man dog i det virkelige Liv forudsat det og selv i min Tid er det bleven afgjort ved en Høiesteretsdom, at en Snedker havde Lov til med sine egne Svende at reise et Plankeværk og en Stillads ved sin egen Bygning, uagtet det var Tømmerarbeide, og jeg mener, at deels som Følge heraf, og deels ifølge det, der har været bestandig Sædvane fra forrige Tider, maae vi dog antage den Deel af Arbeidet for at være frigivet, som anvendes til det Huses eget Gavn og Fornødenheder, hvori det skeer. Dersom Thinget derfor vil have, at en saadan Bestemmelse om Ret til med egne Hænder at udføre det Arbeide, som ellers falder under Haandværksdrift, skal findes i Loven, saa tør jeg dog haabe, at det vil antage det Ændringsforslag, som baade giver Loven Betydning og som vi kunne være bekjendte at have sat ind deri.

For at begynde med det Sidste skal jeg anmærke, at den Tro har jeg rigtignok ikke til Communalbestyrelserne, at de, i samme Øieblik Borgermeningen er afgjort for Eet eller Andet, sætte sig i Bevægelse; det har jeg aldrig mærket ved nogen af de Communalbestyrelser, som jeg har seet, og i altfald vide vi, at det ikke er Tilfældet i Hovedstaden; dens Communalbestyrelse giver intet Exempel

i saa Henseende. Hvad nu i det Hele angaaer Spørgsmaalet om Afstand fra Kjøbstaden, saa maa jeg være aldeles enig med hvad den høitærede Indenrigsminister bemærkede, at vi altid skulde have for Øie, at der ikke ved denne Lov skulde gives mindre Frihed, end der har været før, og derfor synes det mig, at denne Paragraph i sin Heelhed maatte fordømme sig selv, da den jo idetmindste tildeels, indfører en Indskrænkning, som ikke tidligere har fundet Sted, idet den medfører, at paa de Steder, hvor man hidtil har kunnet nedsætte sig og drive sin Haandtering efter Bevilling, kan man herefter ikke længere gjøre dette, saalænge denne Paragraph er ved Magt. Det er jo ogsaa vist, hvad den ærede Rigsdagsmand for Maribo Amts 4de Valgkreds (Monrad) bemærkede, at ved at sætte Afstanden til en Miil berøver man mange Steder hele Mellemlummet mellem Kjøbstæderne Ret til at blive Sæde for saadan Haandværks- eller Fabriksdrift. Det er jo ingenlunde en Sjældenhed, at Kjøbstæderne ligge hverandre saa nær som, for at nævne det mig nærmest bekjendte Tilfælde, Præstø og Vordingborg; der er neppe to Miil imellem disse to Kjøbstæder, og følgelig vil den ene Kjøbstads Miil jo strække sig lige til den andens, saa at der neppe bliver noget Sted, hvor der kan drives Haandværksnæring. Man kan jo have meget forskjellige Meninger om, hvorvidt en saadan Grændsebestemmelse i det Hele vil være Kjøbstadbeboerne til Nytte eller Skade, til Fordeel eller til Tab, men det kan dog ikke nægtes, at der meget ofte vil være baade grundet Anledning og Lyst hos Kjøbstadbeboerne til at flytte deres Haandtering ud paa Landet, hvor de da baade vilde og maatte vælge en kortere Afstand fra byen, og at, hvad ogsaa blev bemærket af den ærede Rigsdagsmand for Maribo Amts 4de Valgkreds, i de Tilfælde, som jo ikke ere saameget faa hos os, hvor Kjøbstaden har sit Udskepningssted udenfor Byen, men dog indenfor en Miils Afstand, der kan det ikke alene hænde, men er vel begyndt allevegne, saaledes som f. Ex. ved Karrebæk, der er Udskepningssted for Nestved, at de ogsaa virkelig flytte dertil; men at de nu skulde være forhindrede fra at gjøre det i den Tid – der jo efter Udkastet skulde være aldeles ubestemt –, da denne Paragraph skulde raade, det er dog vist ikke, hvad man kan kalde til Kjøbstædernes Fordeel i det Hele. Naar jeg saa spørger, om det, hvis det er en Fordeel for Kjøbstæderne, da er en berettiget Fordeel, om det da, og saaledes synes man jo at ville fremstille det, er en lille Levning af hvad Kjøbstæderne hidtil have have Ret til at faae, saa maa jeg svare: Nei, paa ingen Maade. Det kan dog ikke siges, at Kjøbstadbeboerne i Henseende til Haandværksdrift have haft nogen anden Ret, som de kunde gjøre Krav paa at beholde, end den, der er tilsikkert Kjøbstæderne eller deres Laug ved særegne Privilegier, og at nu de fleste af vore Kjøbstæder, hvor der enten slet ikke har været saadanne Laug, eller

hvor der dog i de fleste Haandteringer kun har været en Enkelt, og sædvanlig kun en Fusker, derved skulde have erhvervet sig nogen Ret til, at man ikke herefter paa Landet skulde have Lov til, baade i en halv og i en heel Miils Afstand fra Kjøbstaden, at faae en duelig Mand boende til at drive Haandværk, det kan jeg ikke forstaae. Betænker man endelig, hvorledes jo vore Dage og de kommende Dage med deres Jernbaner tilintetgjøre alle saadanne Smaaafstande, da ved jeg ikke, hvorledes det skulde falde os ind at gjøre noget Væsen af en saadan Afstandsbestemmelse som den, der findes i Paragraphen, hvorfor jeg virkelig efter min fulde Overbeviisning ikke veed noget Bedre at gjøre ved den end at slaae en tyk Streg over den. Naar det imidlertid ikke skal eller kan skee, saa følger det af sig selv, at jeg ikke kan billige Noget, der er værre end den, og at jeg altsaa ikke kan Andet end billige Fleertallets Tilsætning om Hvedebrødsbagere, thi jeg seer ikke, at Kjøbstæderne nogensinde have havt eller skulde have den Rettighed at forhindre Folk, der boe paa Landet en heel Miil fra dem, fra, hvad de rigtignok ofte have forhindret de Folk fra, der boe inde i Kjøbstæderne, nemlig at faae godt Hvedebrød. At man har villet gjøre en Indvending imod, at Møllebyggere, og halvveis endog har gjort en Indvending imod, at Glarmestere kunde boe nærved Kjøbstaden, det er jo af de Mærkværdigheder, som man maa opleve for at troe paa dem, thi jeg skulde dog mene, at, da Møllebyggerne jo ikke blot ere til at bygge Møller, men ogsaa til at lappe Møller, ogsaa til at hjælpe paa dem, saa maatte man da ønske, at man overalt, hvor der var Møller, ogsaa kunde finde Folk saa nær som muligt ved sig, som kunde hjælpe paa dem. Hvad nu Glarmesternes Udelukkelse angaaer, da viste det sig jo dog i hele den forbigangne Tid, hvor man tænkte langt alvorligere om saadanne Skilsmisser, at med alle Kjøbstædernes Forrettigheder stod det sig dog sædvanligviis temmelig daarligt med deres Glarmestere; da trak Glarmestrene jo Landet rundt, og det var jo paa den Maade, det dog kunde taales, at der ikke boede nogen Glarmester midt iblandt Landbefolkningen. Det er da ogsaa besynderligt, at man ikke nu, især da man ellers raser for Sundheden, vil betænke, at, naar det skeer, som jo kan skee blot ved Blæst en Nat, at man kommer til at ligge for aabne Vinduer, saa skulde man dog virkelig have saa god Leilighed som muligt til at faae Ruderne satte ind næste Dag, for at man dog ikke skulde ligge for aabne Vinduer een Nat til, og saaledes, som vore Kjøbstæder hidtil have været besatte og befolkede, kunde det let skee, at man ellers kom til at ligge saaledes en heel Uge.

Grundtvig: Den høitærede Minister sagde for et Øieblik siden, at vi endelig skulde tage os i Agt for at forstyrre Sammenhængen i Loven, sammenlignet med

en Kunstbygning, hvis arkitektoniske Forhold omhyggelig maatte bevares, og dersom jeg kunde erkjende en saadan Sammenhæng, saa vilde det i alt Fald ogsaa gjøre mig ondt at forstyrre den; men det har jeg ikke kunnet opdage det Allermindste af, med mindre det skulde være Sammenhængen mellem alt hvad der kan kaldes Speideri efter Brændeviins-Udsalg, og der er en Paragraph af dem, der foreligger, som jeg synes hænger meget daarligt sammen med det Øvrige, og det er da §95, thi da alle de andre Bestemmelser om Overgangstiden gaae ud paa, at der i den ikke skal skee det Mindste paa Landet, der kan gjøre noget Afbræk i Kjøbstædernes Rettigheder og deres Udsigter til Erhverv, saa mener jeg, at Landet efter en rigtig Sammenhæng bør nyde samme Skjel; men dette er jo langt fra Tilfældet, naar det i denne Mellemtid skal være Kjøbstædernes Beboere tilladt at nedsætte sig paa Landet og drive Erhverv efter denne Lov, medens det ikke skal være dem, der boe paa Landet, tilladt, enten at faae et Næringsbeviis i Overensstemmelse med denne Lov eller at faae Ret til i større Omfang at drive Næringveie og Haandværk, end saaledes som det hidtil ved Amtmanden har kunnet skee ad Bevillingsveien. Ligesom nemlig §95 siger, at den Adgang, Loven aabner til større Haandværksdrift paa Landet, ikkun skal komme Kjøbstædborgere tilgode, saaledes hørte vi af en Lovkyndig, den ærede Rigsdagsmand for Viborg Amts 2den Valgkreds (Bregendahl), at Feilen ved §95 var den, at det ikke ved den udtrykkelig blev Landbeboerne formeent at faae mindste ny Rettighed, der kunde sætte dem istand til at concurrere med Kjøbstædbeboerne, skjøndt han meente, det fulgte af sig selv, at det var forudsat. Jeg skal derfor stemme for, at §95 udgaaer, og der foreligger jo ogsaa allerede et Ændringsforslag i den Retning, men det forstaaer sig, at da der dog vilde være Noget vundet, da der vilde være lidt mindre tabt for Landet, naar man vedtog Ændringsforslaget til denne Paragraph, som udtrykkelig siger, at der i Mellemtiden dog som hidtil kan meddeles Bevilling til at udøve Haandværk paa Landet, saa skal jeg naturligviis stemme for dette Ændringsforslag. I Henseende til det Ændringsforslag til §94, som gaaer ud paa, at det 3die Stykke skal udgaae, da have Forældrene til det jo omtrent forskudt det, men ikke destomindre skal jeg af mit ganske Hjerte stemme for det; thi det er vist, at om ogsaa dette Stykke gaaer ud med Adskilligt af dets Slægt, som jo da er gaaet iforveien, vil der dog være Mere end nok tilbage.

Den ærede Rigsdagsmand for Maribo Amts 4de Valgkreds (Monrad) havde vistnok ikke en saa triumpherende Mine, som han tilskrev en anden æret Rigsdagsmand, men jeg vil sige, at han i mine Øine var i allerhøieste Grad ubarmhjertig, saa at i den Stilling kom det til at gjælde om ham, hvad man ellers

kun har beskyldt Tallotteriet for, at bringe Femten Fryd og Femtetusend Krummer; thi den ærede Rigsdagsmands Bemærkninger gik aabenbart ud paa, at naar de femten Forslagsstillere kun fik deres Villie, da maatte de 15,000 Adressefolk finde sig i, at de ikke fik deres Villie, om de end hverken fandt sig tilfredse eller engang trøstede ved, hvad de 15 opnaaede her, ligesom paa deres Vegne. Naar den ærede Rigsdagsmand for Maribo Amts 4de Valgkreds iøvrigt fandt, at det var saa let, hvad ellers alle Andre, og deriblandt den ærede Minister, fandt meget tungt, nemlig baade at forene en saadan Bestemmelse, som her er foreslaaet, med den øvrige Lov, og at kunne frembringe Prøve, som skulde give Ret til at øve endogsaa forskjellige Haandværk – han omtalte imidlertid paa ingen Maade, hvordan en saadan Mesterprøve skulde være, men indrømmede derimod selv, at det vilde være vanskeligt nok at finde paa en saadan Prøve, men der maatte være en vis almindelig Duelighedsprøve – saa kan jeg ikke forstaae Andet, end at han lidt dunklere eller lidt klarere maa have tænkt paa, at den Prøve kun skal staae paa Papiret; thi saa kan jeg forstaae, at der kan være Noget, man kan kalde en almindelig Duelighedsprøve, uden at den dog duer til at vise, at den Paagjældende har den mindste Duelighed i et enkelt Haandværk; men det forekommer mig rigtignok, at Alt, hvad der fra den Side er blevet anført for at gjøre ny Prøve, naar 1862 er kommet, er saa aldeles blottet for alle Grunde, at det kun kan gjendrives ved at forkastes.

Thinget kan nok vide, det er mig klart, hvad Følgen maa blive, da selv de, der have stillet dette Ændringsforslag om, at Friheden til at ernære sig med sine egne Hænder ikke først skal træde i Kraft 1862, men skal nu endelig, hvad den længe har maattet vente paa, træde i Kraft; jeg siger, Thinget kan jo nok vide, at det staaer klart for mig, at naar selv de, der have stillet dette Forslag, have opgivet det, og da ikke blot den ærede Ordfører har sagt, at han ansaae denne Frihed for den, der trængte allermeest til Opsættelse, men da ogsaa den høitærede Minister har erklæret, at han ikke kunde gaae et Skridt, ikke et Haarsbred videre, end at lade denne Frihed først komme efter 5 Aars Forløb, at da kan jeg ikke have grundet Haab om, at det ærede Thing desuagtet vil bifalde Forslaget, og jeg kunde vel neppe under disse Omstændigheder ønske det, da det jo ikke vilde nytte Noget, naar denne Bestemmelse saa skulde forandres paa et andet Sted, eller hvis den ikke blev det, have til Følge, at den høitærede Indenrigsminister ikke vilde indstille Loven til Hs. Majestæts Bifald. Jeg har nemlig lige fra Begyndelsen erklæret, at om ikke Loven i det Hele var, hvad den i mine Øine virkelig er, et glædeligt Fremskridt, saa er dog Løftet om, at Friheden til at ernære sig med egne Hænder dog endelig skal træde i Kraft 1862, (forsaavidt jeg

tør troe paa, at det virkelig vil skee) for mig en stor Begivenhed, saa at det følger af sig selv, at uagtet jeg har optaget dette Ændringsforslag, og efter min Overbeviisning maatte optage det, saa holder jeg dog egentlig kun fast paa det, for at det endnu engang skal siges, hvad jeg saa ofte har sagt, og hvad jeg endnu engang vil sige, at denne lille Frihed ikke blot er et Retfærdighedskrav for ethvert Menneske, der har Hænder at bruge og Villie til at arbeide, ikke blot et Retfærdighedskrav, ikke blot et Menneskekjærlighedens Bud, for at dog Ingen, som kan og vil arbeide, enten skal fristes til at misbruge sine Hænder paa Næstens Eiendom, eller nødes til at komme under Fattigvæsenet – det er ikke blot dette, siger jeg, men det er tillige den alleruundværligste Betingelse for virkelig levende Fremskridt i, hvad vi med eet Ord maae kalde Nævenyttighed, saavidt den strækker sig. Under Behandlingen af denne Sag have vi hørt England omtale ikke blot i Almindelighed, men en æret Rigsdagsmand ligeoverfor mig (A. Hage) har til min store Fornøielse anført derfra tvende Exempler, hvert stort i sit Slags, hvert slaaende og overbevisende baade om, hvad der kan skee under Frihedens Betingelse, og tillige hvad der er en af Hovedgrundene til, at der i England skeer saadanne Fremskridt, hvortil der ikke findes Mage i vort Norden, uagtet det vistnok er langt fra, at der er en saadan Forskjel paa Kræfterne her og der. Den ærede Rigsdagsmand mindede om, at Steevensen, Mesteren for Dampvognen, der nu bevæger sig over hele Verden, at han ikke havde været Dreng paa noget Værksted, at han hverken havde gjort Svendeprøve eller Mesterprøve under noget Laug, men som hans Fader var han Fyrbøder i Kulminerne, og jeg vil lægge til, at dersom han ikke havde havt dog saamegen Frihed, at han paa fri Haand kunde øvet lidt Skræddersyning for sine Kammerater for Betaling, saa vilde han vel neppe have kunnet opleve den Dag, da han satte Dampvognen i Bevægelse til Verdens Ende. Foruden dette Exempel fra vore Dage, fra dette Aarhundrede, anførtes der desuden et andet Exempel fra Midten af forrige Aarhundrede, nemlig den verdensberømte Arkwright, som fandt paa en Spindemaskine, der ikke alene gjorde ham til Millionair, men ogsaa aabnede en af de rigeste Kilder for den engelske Nævenyttighed. Hørte jeg ret, saa sagde den ærede Rigsdagsmand, at han var Bomuldsspinder, men have mine Bøger Ret, da var det saa langt fra, at han engang var det, at han var Haarskjærer, og saa var det i Forbindelse med en Uhrmager, at han gjorde sin store Opfindelse. Det er jo aldeles klart, at uden denne Frihed til at kunne bruge sine Hænder til hvad Arbeide man finder dem skikkede til, og til at gjøre det for Betaling, uden denne Frihed ere alle Folks Hænder bundne til den gamle Slendrian, og det har slaaet mig i Særdeleshed engang, at der aabenbart slumre store Kræfter trindt omkring os, der ville gjøre Magen til de engelske

underværker, naar de blot fik Lov dertil, naar de blot havde Friheden. Det traf sig nemlig, at jeg var i London i 1830, da den første Jernbane aabnedes imellem Manchester og Liverpool, hvor Steevensens Opfindelse feirede sin store Triumph, og ved denne Leilighed fik jeg først en Dampvogn at see, og hvor saae jeg den? Jeg saae den i en Nordboers, i Eriksons Værksted. Denne Dampvogn var den eneste, som ved Siden af Steevensens kunde komme i Betragtning; see, det var en Nordboer, som, hvis han var bleven hjemme, aldrig var kommen dertil, men som, saasnart han kom, hvor der var Frihed, viste sig dygtig til at kappes med de Ypperste. Jeg skal derfor nu lægge det ærede Thing paa Hjerte, at, naar denne Frihed endelig ikke kan naaes før 1862, saa dog at lade den indtræde, ligesom jeg ogsaa skal minde om, at denne Frihed for en stor Deel var til paa en naturlig Maade, netop da Laugene blomstrede. Paa Landet var det i alt Fald Enhver tilladt at gjøre, hvad nyttigt Arbeide han ved sine egne Hænder kunde udføre, og jeg kan huske fra min første Ungdom, at det var almindeligt her i Kjøbenhavn, at Svendene, uden at Mesterne havde Noget derimod – det er først senere kommet, at man har forbudt dem at arbeide med deres egne Hænder – brugte deres Hænder til en Bifortjeneste, som gjorde, at de kunde leve. Jeg skal da, siger jeg, da det vel nu ikke længere kan være at vente, at denne Frihed strax indtræder, bede baade det ærede Thing og den ærede Minister at lægge sig det alvorligt paa Hjerte, at, skal denne Frihed end udsættes, saa skal den dog ikke udeblive.

Ja, det er et „nyt Stykke”, men det er rigtignok ikke ethvert nyt Stykke, som man kan have Fornøielse af; det er ogsaa Tilfældet her, at det ikke har været nogen Fornøielse at see det nye Stykke. Det er et nyt Stykke, men det er dog egentlig et gammelt stykke, der er optaget paany, og det et gammelt daarligt Stykke. Det er overalt Tilfældet, hvad jeg vel ikke behøver at sige, da jeg mindes at have sagt det flere Gange, at det er mig baade latterligt og sørgeligt, at man vedbliver saaledes med denne Helden til Totalafholdenhed eller hvad det nu er – Maadeholdenhed er det vel ikke, i det Ringeste staaer der skrevet i Afholdenheds-Bøgerne, at Maadehold er Dørtærskelen til Lasten – men at man med denne Helden til Totalafholdenhed vil søge baade paa Landet og i Kjøbstæderne at styre Værtshuushold, Sviren o. s. v. Jeg har ikke kunnet lære Andet hidtil i mit Liv, end at man paa den ene Side, man gjøre hvad man vil imod denne vistnok baade skadelige og noksom sædvanlige Lyst til at drikke mere, end man egentlig kan taale, eller man i Grunden har Raad til at betale, dog slet ikke formaaer at udrette Noget derimod. Der er kun een Maade, hvorpaa dette kan skee, og det er, naar man skaffer Folk bedre Fornøielser, thi

saa lade de være at drikke; men ikke, saalænge det er deres største Fornøielse. Det har ogsaa været Tilfældet i det Hele taget, hvor jeg har kunnet see mig for, at efterhaanden, som Folk blive lidt mere dannede og derved faae en bedre Smag, saa holde de op at drikke. Det er den ene Side af Sagen. Den anden Side er, at der dog vist slet ikke er vundet Noget, hverken i Moralens eller i Dydens Interesse, og det skulde jo dog være i begges Interesse, om vi virkelig i dette Øieblink kunde forvandle alle Drankere til Fraadsere, og, naar vi ikke kunne skaffe dem bedre Fornøielser, saa er det klart, at de blive ved at søge Værtshusene. Jeg skal derfor ønske, at dette nye Stykke maa blive forkastet.

Kilde

folketingstidende.dk

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Folketingstale, Politisk tale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/grundtvigs-tale-i-folketinget-om-naeringsloven>